

NOVI OBLICI UGROZA I NACIONALNA SIGURNOST U PERCEPCIJI HRVATSKIH GRAĐANA

Marinko OGOREC
Institut za istraživanje i razvoj
obrambenih sustava MORH-a, Zagreb

UDK: 316.654(497.5):355.02
Pregledni rad

Primljeno: 16. 10. 2008.

Novi izazovi i prijetnje nekonvencionalne i netradicionalne prirode u prvi su plan stavile problem tzv. "nevojnog ugrožavanja sigurnosti", odnosno oružanoga sukoba koji se ne odvija po međunarodnim konvencijama i pravilima, zbog čega je usvojen pojam "asimetričnog ratovanja". Velik broj europskih zemalja (među kojima i Republika Hrvatska) procjenjuje da je klasičan konvencionalni napad na državni teritorij u sadašnjoj konstelaciji međunarodnih odnosa malo vjerojatan, ali s druge strane, veliku vjerojatnost dobili su oblici ugrožavanja sigurnosti koji proizlaze iz nekonvencionalnog oblika prijetnji. U tom kontekstu provedeno je istraživanje koje je trebalo utvrditi stavove javnosti prema percepciji suvremenih prijetnji i mogućnosti njihova ugrožavanja stanovništva Republike Hrvatske, pri čemu rezultati pokazuju kako je percepcija mogućih ugroza nacionalne sigurnosti kod velikoga dijela pučanstva povezana uglavnom sa socijalnom problematikom, dok su razni modaliteti vojnih i asimetričnih prijetnji u drugom planu.

Ključne riječi: Hrvatska vojska, asimetrično ratovanje, nacionalna sigurnost, hrvatsko društvo, sigurnosne ugroze

✉ Marinko Ogorec, Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a, Ilica 256b, objekt 36, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: marinkoogorec@hotmail.com

UVOD: PROMJENA OBLIKA UGROZA NACIONALNE SIGURNOSTI

339

Nakon raspada bipolarne strukture međunarodnih odnosa, na međunarodnoj sceni počela se oblikovati nova paradigma – globalizam, koji je u nizu pozitivnih gospodarskih, političkih, kulturoloških i drugih promjena donio i nove oblike ugroza

nacionalne sigurnosti, pa se slobodno može zaključiti kako je rat kakav poznajemo iz prošlosti¹ ustupio mjesto novim sigurnosnim izazovima (Tatalović, 2008., 22), iako nije potpuno nestao s međunarodne scene.² Ipak, s određenom sigurnosti može se zaključiti kako je nakon 11. rujna 2001. godine nastupilo sasvim novo viđenje sukoba i ratovanja, jer je započeo globalni rat protiv djelomično nevidljivoga neprijatelja – međunarodnog terorizma – pri čemu su teroristički napadi širom svijeta pokazali brojne nedostatke i ustroja i preventivnoga djelovanja nacionalnih sigurnosnih sustava, ali i globalnoga sustava sigurnosti u okvirima UN-a.

Novi izazovi i prijetnje nekonvencionalne i netradicionalne prirode u prvi su plan stavile problem tzv. "nevojnog ugrožavanja sigurnosti", odnosno oružanog sukoba koji se ne odvija po međunarodnim konvencijama i pravilima, pa se kao takav može smatrati "iregularnim",³ odnosno asimetričnim (Barnett, 2003., 15). Velik broj zemalja (među kojima i naša) prosudile su da je klasičan konvencionalni napad na državni teritorij malo vjerojatan, a veliku vjerojatnost dobili su nevojni oblici ugrožavanja sigurnosti koji proizlaze iz nekonvencionalnog oblika prijetnji.⁴ Među asimetričnim sukobima ili "ratovima IV. generacije", kako ih nazivaju pojedini autori (npr. Lind, 2004.; Echevarria, 2005.),⁵ središnje mjesto ima terorizam kao ekstreman oblik primjene oružanih akcija koje obično poduzima slabija strana, pa se u suvremenoj literaturi asimetrični rat nerijetko poistovjećuje s raznovrsnim oblicima permanentnoga terorističkog djelovanja.⁶

Društvena bit terorizma očrtava se u vladavini nasilja, odnosno nastojanju stvaranja uvjeta za vladavinu nasilja, koja treba izazvati kroničan strah, nesigurnost i anksioznost u društvu kao njegove stalne kategorije (Primorac, 1998.). Ako se u tome uspije, cjelokupno društvo ulazi u kritično razdoblje u kojem se preispituju njegove temeljne vrijednosti, moralne kategorije postaju irelevantne, a permanentna napetost blokira njegovo normalno funkcioniranje (Wilkinson, 2002., 43). U ljudskoj je prirodi potreba za sigurnošću, predvidljivošću svakodnevnoga življenja i ustaljenošću životnoga ritma, koji su dovoljno narušeni već karakteristikama suvremenog načina života i svakodnevnom borbom za temeljna egzistencijalna pitanja. Ako se taj uobičajeni životni ritam naruši dodatnom "injekcijom" anksioznosti i osjećajem životne ugroženosti, posljedice mogu biti dalekosežne, jer suvremeno društvo nije sposobno na duži rok podnositi osjećaj straha (osobito ne društvene zajednice koje su u većoj mjeri razvile osobne ljudske i društvene slobode te posjeduju veliku tradiciju društvenoga liberalizma).

POJAVNI OBLICI SUVREMENOG TERORIZMA

Suvremeni terorizam produkt je ili, bolje rečeno, način vođenja asimetričnog rata što ga načelno primjenjuje slabija strana, pri čemu je izrazito okrutna karaktera, jer se ne biraju ni sredstva, ni vrijeme, niti postoje ikakve skrupule ili ograničenja (po mišljenju suvremenih terorističkih vođa, što su veće žrtve i teža razaranja izazvana terorističkim činom, to bolje).⁷ Naime, slom hladnoratovske politike i raspad blokofske bipolarizacije u kojoj su vojno-politički blokovi i ravnoteža sila djelovali kao nositelji globalne stabilizacije (ali isto tako i kao destabilizirajući čimbenici) omogućio je vrlo turbulentne tranzicijske procese u mnogim zemljama, koji su najčešće poprimili asimetrični karakter i na unutarnjem, društvenom i socijalnom planu i na međunarodnom. Kao posljedica toga sve je manje sukoba koji se vode na klasičnom bojištu, na kojem se sukobljuju organizirane vojne snage, a sve je više onih u kojima se sukobljuju naoružani civili međusobno ili s vojnim ili paravojnim snagama. Porastu prostora za asimetrične sukobe pogoduje propast autokratskih država u nerazvijenim zemljama, s jedne strane, te smanjenje klasične uloge države u osiguranju socijalne i sigurnosne stabilnosti u većini razvijenih zemalja, s druge strane (Vukasović, 2007.). Globalizacija svjetskoga kapitala (čija jedina zadaća sve više postaje goli profit) kao takva potencira i povećava jaz između "bogatih i siromašnih" zemalja. Rezultat djelovanja gospodarstva kao uzroka nasilja jesu socijalne i ekonomske razlike, gdje plodno tlo nalazi organizirani kriminal šireći se do međunarodnih razina. Istodobno, vjerske i kulturološke razlike isprepleću se s nacionalnim interesima i pod jakim utjecajem ortodoksnih ideologija i fanatiziranih vođa stvaraju reakcije koje često rezultiraju eskalacijom vrlo okrutna nasilja, uglavnom zbog fundamentalističke političke ideologije, a znatno rjeđe zbog realnih težnji pojedinih oslobodilačkih pokreta za nacionalnim osamostaljenjem.⁸

U većini zemalja terorizam je kriminalno djelo, međutim, između običnih kriminalaca i terorista postoji bitna razlika, čak i kada se radi o pljački banke ili neke druge novčarske institucije.⁹ S druge strane, činjenica je kako su se terorističke skupine počele služiti uslugama organiziranoga kriminala prije svega u pribavljanju krivotvorenih dokumenata, zatim za prebacivanje terorista preko europskih granica, a isto tako i za šverc ili nabavu oružja i eksploziva za svoje akcije. Budući da je takva suradnja vrlo privlačna za obje strane (financijski unosna za organizirani kriminal, a korisna terorističkim skupinama), teroristi su se približili organiziranom kriminalu i nisu više puki korisnici usluga, već suradnici u punom smislu te riječi.

U suvremenoj konstelaciji međunarodnih odnosa posebno mjesto zauzima terorizam nastao kao produkt islamskoga fundamentalizma, jer se radi o progresivnom procesu koji je u svakodnevnom usponu, pa danas možemo govoriti o globalnom političkom fenomenu na koji nije imuna ni jedna država. Uglavnom se islamski fundamentalizam poistovjećuje s učenjem vahabita,¹⁰ koje nalazi sve širu potporu među mladom populacijom islamske vjeroispovijedi, bez obzira na nacionalnu pripadnost, zbog čega sve više poprima globalne razmjere, konkretizirane u raznim oblicima međunarodnoga terorizma (Sprinzak, 2001.).

Osobito zabrinjavajuća karakteristika novih oblika terorističkih djelovanja jest tzv. "samoubilački terorizam", u prvom redu zbog razorna materijalnog učinka i psihološkoga djelovanja što ga ostavlja na javno mišljenje. Naime, kontrolirani napad što ga izvodi "živi stroj" (odnosno terorist kamikaza) može se izvesti jednostavnim i razmjerno jeftinim sredstvima, mnogo učinkovitije nego uporabom najmodernije ratne tehnike i sustava naoružanja i s mnogo težim posljedicama. Za planere takve operacije računica je vrlo jednostavna – samoubilačkim napadom gubi se jedan ili najviše nekoliko izvršitelja, dok su žrtve višestruko veće (Smith, 2002.). Na isti način, sredstva utrošena za organizaciju, pripremu i realizaciju takva napada osjetno su manja od materijalne štete koja njime nastaje, jer izvođač akcije, oslobođen brige za vlastitu sigurnost i preživljavanje, ima samo jednu brigu – uništiti cilj. Takvo "rastećenje" može u velikoj mjeri pridonijeti učinkovitosti zadaće (Vlašić, 2001.). Osim toga, samoubilačka je zadaća isplanirana jednosmjerno, bez planiranja i osiguravanja povratka izvršitelja. On ostaje na poprištu i svjedoči o svojoj odlučnosti, ali i o odlučnosti svojih suboraca kako u borbi neće prezati ni od najradikalnijih poteza, zbog čega je psihološki učinak samoubilačkoga napada vrlo često porazan za kolektivni moral društva žrtve, odnosno sredine u kojoj se događa. Rijetko što može toliko potkopati osjećaj sigurnosti i spokojnosti kod većine ljudi od spoznaje kako se među njima kreću "žive bombe" koje ne prezaju od odbacivanja vlastita života da bi njima nanijeli zlo.¹¹

Osnovni problem koji se u ovom slučaju javlja organizatorima terorističkih akcija jest kako neku racionalnu osobu indoktrinirati do takva stupnja da bude spremna dragovoljno otići u pouzdanu smrt izvodeći teroristički napad. Vjerski fanatizam pokazao se kao najbolja podloga za takvu indoktrinaciju, a njima se arapski vahabiti osobito umješno koriste. Svojedobno je samoubilački terorizam bio karakterističan uglavnom za Palestinke i druge arapske narode, međutim širenjem vahabističkog radikalizma, proširio se i među narodima kojima nikada nije bilo u mentalnom ustroju ni u tradiciji.¹² Veći-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 339-353

OGOREC, M.:
NOVI OBLICI UGROZA...

na stručnjaka smatra kako je takva indoktrinacija moguća zbog dubokih strukturnih promjena društvene okoline na koju vahabizam ima snažan utjecaj. Za njihovo shvaćanje društva, obitelj je džamaat, a bezuvjetni autoritet ima amir džamaata, koji ne mora biti član obitelji (Varivadin, 2003.). Njegova je riječ zakon, pa ako zapovjedi komu ubojstvo oca ili brata, to se mora izvršiti. Ipak, mehanizam tako duboke transformacije društvene strukture koju ostvaruje vahabizam još nije dovoljno objašnjen, osobito ne u tradicionalno patrijarhalnim društvima, kakvo su npr. Čečeni, gdje je autoritet oca bio neupitan.¹³ Ukratko, transformacija sukoba na prostoru sjevernoga Kavkaza od gotovo konvencionalnoga sukoba vođenog tijekom I. čečenskog rata do izrazito asimetričnog rata početkom XXI. stoljeća, utemeljenog na radikalno-islamističkom terorizmu, uzrokovao je i vrlo duboke psihološke, sociološke i gospodarske promjene u strukturi čečenskoga društva. S druge strane, te društvene promjene bile su nužnost da bi se učinkovito mogao primjenjivati terorizam tzv. "arapskoga tipa" (Silke, 2008.).

REPUBLIKA HRVATSKA I NOVI OBLICI UGROZA

Republika Hrvatska nije osamljen otok u uzburkanom moru borbe protiv terorizma, već je aktivna članica protuterorističke koalicije¹⁴ i kao takva osjetljiva na sve oblike terorističkoga djelovanja, osobito u kontekstu činjenice da je njezina gospodarska orijentacija usmjerena prije svega prema turizmu. S druge strane, nedavni rusko-gruzijski sukob, koji je imao sve elemente klasičnoga dvostranog rata, iako se i u ovom slučaju radilo o sukobu dvaju potpuno neproporcionalnih oružanih snaga, zbog čega se isto tako može govoriti o svojevrsnom asimetričnom sukobu (Goulding, 2001.),¹⁵ pokazuje da i u XXI. stoljeću postoji velika mogućnost izbijanja klasičnih ratnih sukoba, sa svim posljedicama koje oni nose.

Republika Hrvatska nalazi se na smjerovima kojima se europski prostor povezuje s novim energetske izvorima na području Azije (Kavkaz, središnja Azija), smjerovima koji povezuju ekonomski razvijene države Zapadne Europe s industrijski nerazvijenim, ali resursima bogatim područjem Istočne Europe. Preko njezina teritorija vode komunikacije kojima je središnja Europa povezana sa Sredozemljem i s jugoistokom Europe, pa svaki eventualni sukob interesa u ovladavanju tranzitnim pravcima pristupa novim resursima ili stjecanju utjecaja na područjima koja su izvor navedenih resursa (čija mogućnost permanentno raste porastom cijena energenata) može dovesti do pojava širih regionalnih kriza, čime se otvara mogućnost ugrožavanja sigurnosti i stabilnosti Republike Hrvatske (Strategija nacionalne sigurnosti RH, 2002.). Osim toga, ratovi na prostorima bivše Jugoslavije bili su vrlo plodno

tlo za razvoj i egzistenciju raznih terorističkih skupina, jer Al Qa'ida je upravo u to vrijeme izgubila svoje baze u Afganistanu, pa se počela sve agresivnije ubacivati na Balkan, gdje su se njezini pripadnici uključili u ratove u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Makedoniji. Svoju su djelatnost prikivali raznim dobrotvornim organizacijama, a počeli su stvarati i mala poduzeća kojima su financirali terorističke akcije. Osim toga, otvarale su se vjerske škole i džamije, u kojima se širilo vahabitsko učenje i radikalna verzija islama. Nakon te pretходnice na Balkan je stigao Muhammad Al Zawahiri, koji je uspostavio veze s bosanskom vojskom i kosovskim Albancima, a tisuće boraca koji su bili uvježbani u logorima u Afganistanu dolazili su kao dragovoljci u Bosnu i Hercegovinu, gdje je stvorena i posebna postrojba mudžahedina.

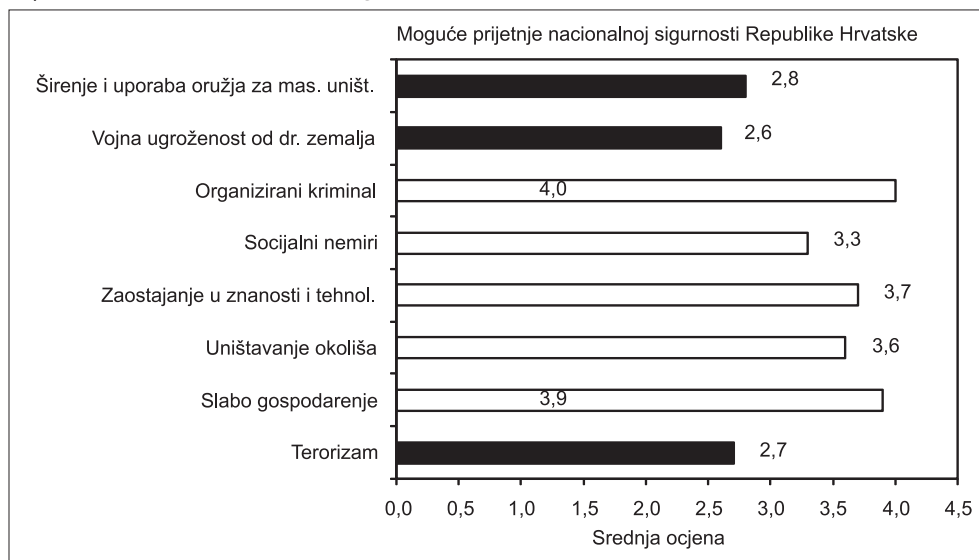
Imajući na umu te činjenice, kao i vrlo krvavo iskustvo što ga je hrvatsko pučanstvo steklo u Domovinskom ratu, potpuno je razumljivo nastojanje svakoga ozbiljnog državnog vodstva i političke strukture da buduća pokoljenja poštedi od sličnih iskustava i Hrvatskoj osigura prosperitet u stabilnom miru, koji u sadašnjoj konstelaciji međunarodnih odnosa najbolje može jamčiti članstvo u kolektivnom sustavu obrane. Kako je NATO danas jedina relevantna međunarodna organizacija koja može zadovoljiti sve sadržaje kolektivnoga sustava obrane na europskom prostoru, intencija državnoga čelništva za punopravnim članstvom u toj organizaciji nameće se kao logičan izbor, zbog čega su poduzete i odgovarajuće aktivnosti na prilagodbi nacionalnoga obrambenog sustava Republike Hrvatske sustavu kolektivne obrane (Matika i Ogorec, 2008., 178-179).

S druge strane, razna sociološka i politološka istraživanja pokazuju kako je percepcija mogućih ugroza nacionalne sigurnosti kod velikoga dijela pučanstva povezana uglavnom sa socijalnom problematikom, dok su razni modaliteti vojnih i asimetričnih prijetnji u drugom planu. Tako su npr. istraživanja koja su provedena na studentskoj populaciji pokazala kako je njihova percepcija ugroženosti Republike Hrvatske asimetričnim prijetnjama ili mogućom vojnom intervencijom znatno manja u odnosu na druge aktualne probleme zemlje (dijagram br. 1).

Iz rezultata istraživanja vidi se kako studenti vojne i asimetrične prijetnje rangiraju na zadnje mjesto od ostalih ponuđenih mogućnosti ugroza nacionalne sigurnosti zemlje, što pokazuje veliku sličnost s istraživanjima koja su se provodila u nama susjednim zemljama. Tako u istraživanju slovenskoga javnog mišljenja, provedenog u siječnju 2002. godine, percepcija nacionalne ugroze terorizmom zauzima tek 17. mjesto s prosječnom ocjenom 2,09, dok je moguća vojna ugroza rangirana na 19. mjesto s prosječnom ocjenom 1,79. Istodobno, prva mjesta zauzimaju aktivnosti povezane s organiziranim

DIJAGRAM 11⁶
 Moguće prijetnje
 nacionalnoj sigurnosti
 Republike Hrvatske

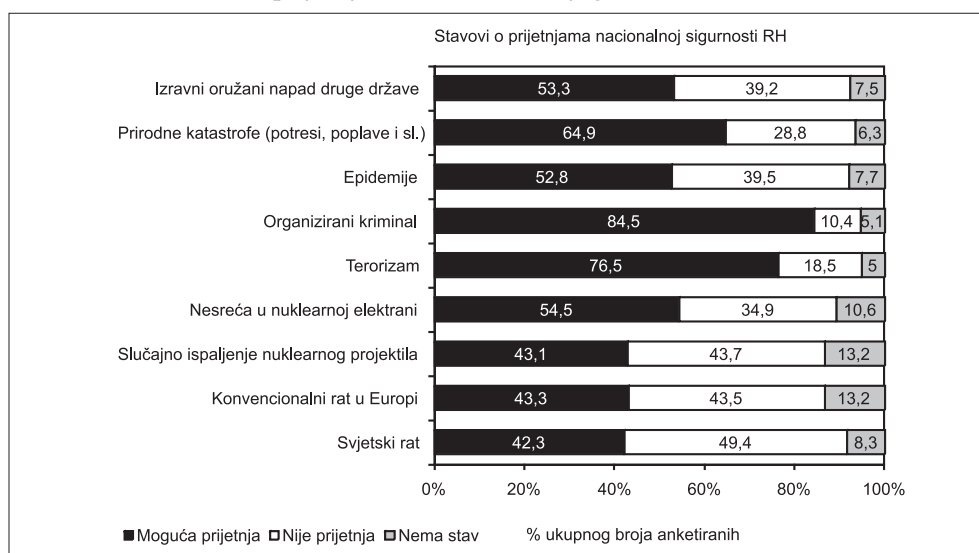
kriminalom, čime je percepcija potencijalnih ugroza nacionalne sigurnosti vrlo slična rezultatima koji su dobiveni istraživanjem studenata Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu (Matika i Ogorec, 2008., 180).

Izvor: <http://www.foss-fpzig.com/files/>

DIJAGRAM 21⁷
 Stavovi o prijetnjama
 nacionalnoj sigurnosti
 RH

Opsežnija istraživanja javnoga mišljenja o konkretnim oblicima ugroza koji mogu u većoj ili manjoj mjeri narušiti stabilnost nacionalne sigurnosti pokazala su povećanu zabrinutost u pogledu organiziranoga kriminala, ali i percepciju pojačane prijetnje od terorizma (dijagram br. 2).

Izvor: Smerić T, Mišetić A. i Rihtar S., 2008., 11

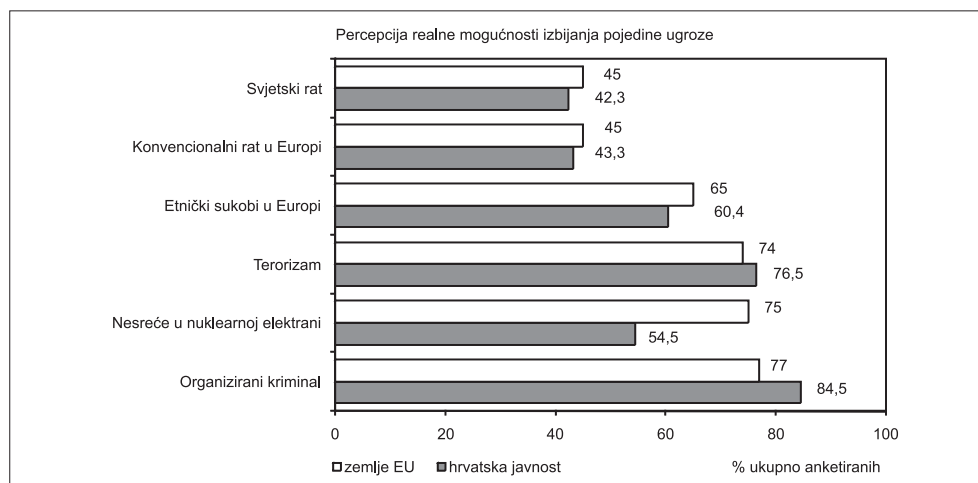

Dijagram pokazuje kako većina ispitanika prepoznaje organizirani kriminal kao najveću prijetnju nacionalnoj sigurnosti Hrvatske, pri čemu se čak 45,4% ispitanika izjasnilo kako je riječ o izrazitoj prijetnji. Na drugom je mjestu terorizam, koji čak 76,5% ispitanika vidi kao moguću prijetnju, dok otprilike jedna trećina svih ispitanika (33,9%) smatra kako se radi o izrazitoj prijetnji. Cjeloviti rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju kako se percepcija mogućih ugroza nacionalne sigurnosti Hrvatske može selekcionirati u tri temeljne skupine:

- izrazite prijetnje (više od 60% ispitanika), u koje se mogu uvrstiti organizirani kriminal, terorizam i prirodne katastrofe
- umjerene prijetnje (između 50 i 60% ispitanika) – epidemije, napad druge države, tehnološke katastrofe i sl.
- malo vjerojatne prijetnje (manje od 50% ispitanika), kao što su izbijanje svjetskog rata, konvencionalnog rata u Europi ili slučajno ispaljivanje nuklearnog projektila.

Usporedba ovih rezultata s rezultatima ispitivanja provedenim u zemljama EU-a tijekom 2000. godine pokazuje visok stupanj podudarnosti doživljaja mogućih prijetnji kod hrvatske i prosječne europske javnosti (dijagram br. 3).

DIJAGRAM 3
Percepcija realne mogućnosti izbijanja pojedine ugroze

Izvor: Smerić T, Mišetić A. i Rihtar S., 2008., 12; Eurobarometer 54.1

Unatoč prilično bliskim percepcijama realnih mogućnosti izbijanja pojedinih oblika nacionalnih ugroza, hrvatska javnost u nešto većem broju doživljava opasnost od organiziranoga kriminala i terorizma od ispitanika u zemljama EU-a, dok sve ostale oblike potencijalnih ugroza doživljava u manjoj mjeri od javnoga mišljenja zemalja EU-a. Najveće razmimoilaženje u percepciji ugroze jest kod mogućih akcidenata u nuklearnim elektranama, koje ozbiljnom prijetnjom smatra čak 75% ispitanika u zemljama EU-a, dok u istraživanju hrvatske javnosti to smatra nešto više od polovice ispitanika (54,5%).

ZAKLJUČCI

---

1. Može se zaključiti kako u suvremenoj konstelaciji međunarodnih odnosa organizirani terorizam postaje jedan od najvažnijih oblika transgranične ugroze na koju nema imunih zemalja ni imunih društvenih zajednica. Naime, suvremeni terorizam više nije svojevrsan oblik borbe za slobodu političke strukture ili pokreta koji nema drugu alternativu, nego krajnje destruktivan i beskompromisan napad na sve uvriježene društvene vrijednosti. U ovom slučaju ne radi se više o skretanju pozornosti međunarodnoga javnog mišljenja na probleme jedne podjarmljene manjine, terorizmom kao oblikom političkoga djelovanja, nego je terorizam glavno sredstvo kojim se nastoje potpuno promijeniti društvene vrijednosti i redefinirati društveni ustroj u cijelosti. Drugim riječima, cilj je srušiti jednu društvenu zajednicu i na terorizmu sazdati novu – u pravilu znatno rigidniju i retrogradniju od prethodne.

2. Republika Hrvatska nije osamljen otok u uzburkanom moru borbe protiv terorizma, nego je aktivna članica protuterorističke koalicije i kao takva osjetljiva je na sve oblike terorističkoga djelovanja. U tom kontekstu treba stalno pratiti situaciju na tom planu i pravodobno reagirati, kako bi se izbjegle posljedice eventualnih napada, te na odgovarajući način uvježbavati i raspolagati vlastitim ljudskim resursima usmjerenim na protuterorističku borbu.

3. Kao jedan od temeljnih zaključaka iskristalizirala se činjenica da percepcija ugroze kod većine ispitanika u Republici Hrvatskoj odgovara u većoj mjeri rezultatima sličnih ispitivanja što su se provodila u drugim europskim zemljama, pri čemu rezultati pokazuju kako je percepcija mogućih ugroza kod velikog dijela pučanstva povezana uglavnom sa socijalnom problematikom. Najrelevantnijim ugrozama percipirani su u prvom redu organizirani kriminal i terorizam, dok su razni modaliteti vojnih i asimetričnih prijetnji u drugom planu.

BILJEŠKE

---

¹ Većina prošlih ratova pojednostavnjeno se može definirati oružanim sukobima velikih razmjera između dviju ili više država, dvaju naroda ili dviju socijalno-političkih grupacija. To su bili sukobi realizirani masovnom uporabom oružja, odnosno cjelokupnim vojnim potencijalima (ili njihovim većim dijelom) kojima raspolaže neka država ili skupina država. Razorna moć tih potencijala sredinom XX. stoljeća postala je toliko velikom da je međunarodna zajednica u središte pozornosti stavila pitanje sprječavanja globalnog rata kao temeljnoga egzistencijalnog pitanja suvremene civilizacije.

² O tome najbolje svjedoči nedavni rusko-gruzijski sukob u Južnoj Osetiji i Abhaziji, koji je imao sva obilježja sukoba dvaju konvencionalno opremljenih, uvježbanih i vođenih oružanih snaga, pri če-

mu je do punog izražaja došla teška ratna tehnika, osobito borbeni zrakoplovi, raketni sustavi PZO, višecijevni bacači raketa i oklopna borbena vozila (Fedutinov, 2008., 13).

³ Pojam *asimetričnog ratovanja* povezan je s nekonvencionalnim oblicima vođenja oružane borbe, što znači da se takvi sukobi protiv aktualnim odredbama međunarodnoga prava i konvencijama koje reguliraju vođenje oružanoga sukoba. Napadi, koji se sastoje od ubojstava, otmica, masovnog ranjavanja, besosjećajnosti prema žrtvi i posljedicama napada te upotrebe kemijskog i/ili biološkog oružja i sl., vrlo teško mogu naići na proporcionalan odgovor, jer bi time žrtva vrlo lako mogla dobiti atribute agresora u percepciji međunarodnoga javnog mišljenja. Cilj asimetričnog rata jest stvoriti uvjerenje kod pripadnika protivničke strane (ali isto tako i u široj javnosti) kako rješavanje sukoba nije moguće jednostranom nametanju političke opcije nakon njihove vojne intervencije. Pri tome, strana koja provodi taktiku asimetričnog ratovanja obično želi iskoristiti činjenicu da je javnost u zapadnim demokracijama vrlo osjetljiva na gubitke vlastitih vojnika i građana, ali isto tako i na činjenicu da troškovi vođenja takva rata stalno rastu što rat duže traje. Dugotrajno stanje "asimetričnog ratovanja" može dovesti do znatnoga pada potpore javnosti strani kojoj je nametnut te do pritiska na političke strukture o donošenju odluke o povlačenju njezinih snaga iz sukoba (Lambakis, 2005., 104).

⁴ "Iako je opasnost od oružanog sukoba globalnih razmjera danas bitno smanjena, rat kao sredstvo rješavanja spornih pitanja u međunarodnoj zajednici nije u potpunosti uklonjen, naročito ne na lokalnim razinama. Uporaba vojnog faktora, kao dominantna prijetnja visokog intenziteta u razdoblju hladnog rata, ustupila je primat drugim ugrožavanjima političke, ekonomsko-socijalne i ekološke prirode... Terorizam, koji u nekim situacijama može imati i državno sponzorstvo, predstavljat će i u predstojećem razdoblju jednu od značajnijih globalnih prijetnji" (Strategija obrane RH, 2002., 6).

⁵ Lind je u ovom radu odlučio napraviti okvir za suvremeni oblik ratovanja, koji naziva "ratovima IV. generacije". Pod ratovima I. generacije opisuje ratna djelovanja u Europi od Westfalskog mira do 1860. godine, u II. generaciji ratovanja opisuje I. svjetski rat (uzevši za primjer aktivnosti francuske vojske), a u III. generaciji opisuje II. svjetski rat (uzevši za primjer njemačku vojsku). Kroz ratove IV. generacije razmatra prijetnje islamskih fundamentalista u suvremenoj koncepciji ratovanja i moralni nedostatak njihove perspektive pravednosti, koji je u suprotnosti s gotovo svim pravilima Ženevske konvencije. S druge strane, Echevarria uspoređuje teorije asimetričnog ratovanja u kontekstu tehnološke, informatičke i financijske globalizacije.

⁶ Tako Clark Staten smatra kako postoji opća promjena paradigme koja će preurediti metodološku implementaciju ratovanja svugdje po svijetu, pri čemu će bit ratovanja ostati ista, a promijenit će se njegov oblik. Nove prijetnje vidi u obliku međunacionalnih i međudržavnih terorizama koji će izniknuti iz destabiliziranih država, a koje će se pretvoriti u glavne "sponzore" terorističkih pokreta, utemeljenih na religioznim fanatizmima izniknulim na kraju hladnog rata (Staten, 1998.).

⁷ Strategije asimetričnog ratovanja i taktike terorizma kojima se koriste različite terorističke organizacije detaljno je razradio B. O'Neill u knjizi "Insurgency and Terrorism: From Revolution to Apocalypse", koja je suvremenija inačica njegova klasičnog djela "Insurgency and Terrorism: Inside Modern Revolutionary Warfare", dopunjena asimetričnim sukobima današnjih dana. U navedenim radovima O'Neill nastoji stvoriti teoretski okvir za stručnjake koji bi ih htjeli iskoristiti kao temelj svojih protuterorističkih strategija u mogućim asimetričnim prijetnjama novoga doba.

⁸ Naime, nacionalni oslobodilački pokreti u suvremenim uvjetima sve više uviđaju kako se terorizmom ne mogu ostvariti zacrtani politički ciljevi, a osobito ne međunarodnopolitički legitimitet, jer međunarodna zajednica a priori odbacuje terorizam kao sredstvo političke borbe. U takvim okolnostima terorističkim se akcijama može jedino ostvariti jedinstven animozitet međunarodne zajednice prema pokretu koji ih primjenjuje i na taj način još više udaljiti od sebe krajnje ciljeve zbog kojih je borba i započela. Vjerojatno je to jedan od temeljnih razloga zbog kojih je IRA nedavno deklarativno odbacila terorizam kao sredstvo borbe za potpunu samostalnost Sjeverne Irske i njezino priključenje matici zemlji.

⁹ U svakom slučaju, terorizam treba razlikovati od kriminala. Iako se upotrebljavaju iste metode, teroristi su oni koji trebaju novac da bi financirali svoju borbu, dok kriminalci imaju samo jedan cilj, a to je gomilanje vlastita bogatstva. Tako je u prosincu 2004. godine francuska policija otvorila formalnu istragu protiv grupe od pet muslimana arapskog, sjevernoafričkog i čečenskog podrijetla koji su uhićeni zbog serije pljački banaka, a do uhićenja je došlo tek pošto je policija zatražila i dobila pomoć od francuske unutarnje obavještajne službe (SDECE) koja ima posebnu službu za borbu protiv terorista. Utvrđeno je da su banke opljačkane kako bi teroristi došli do novca za pripremanje terorističkih akcija, a vođa skupine Zinedine Khalid optužen je za zločinačku urotu i financijski terorizam.

¹⁰ Vahabiti su sljedbenici ekstremne sekte koja je nastala u XVIII. vijeku, a osnovao ju je Muhammad Ibn Abd Al-Wahhab, rođen u Saudijskoj Arabiji. Njegova je zemlja tada bila dio velikog Otomanskog Carstva, a on se zalagao za uklanjanje svih promjena koje su se s vremenom dogodile u islamu, zagovarajući takozvani "čisti" islam. To je nagnalo Otomansko Carstvo da počne progoniti sljedbenike Al-Wahhaba, no ideologija je ipak preživjela. Kada je Al-Wahhab govorio o "čistom islamu", tvrdio je da to znači kako pravi muslimani moraju mrziti nevjernike, na svaki način im se usprotiviti, a dobre odnose imati samo s drugim pripadnicima sekte. Zbog toga i današnji vahabiti odbacuju svako drugo tumačenje islama, pa čak odbacuju neke tradicionalne muslimanske vjerske blagdane, kao što je npr. obilježavanje rođendana proroka Muhameda, navodno zato što to podsjeća na kršćanski Božić. Protive se i obilježavanju grobova, pa tako pojedini saudijski kraljevi poslije smrti počivaju u neobilježenim grobovima, iako su za života bili moćni i bogati.

¹¹ Kronike iz II. svjetskog rata zabilježile su kako su napadi japanskih pilota kamikaza na američke brodove imali razoran psihološki utjecaj na njihove posade. Posade izložene takvim napadima imale su više tzv. "ratnih neuroza" (danas bi se to nazivalo sindromom PTSP-a), dugotrajnije reakcije straha i nesigurnosti i sl.

¹² Npr. u tradiciji i unutrašnjem sociološko-religioznom ustrojstvu Čečena vahabizam i ideologija samožrtvovanja oduvijek su bili strani i neprihvatljivi. Tijekom I. čečenskog rata 1994. – 1996. godine nije bilo ni jednog slučaja samoubilačkoga terorizma. Po mišljenju ruskih stručnjaka i poznavatelja situacije, "Čečeni su oduvijek bili hrabri borci, čak i kada je to graničilo s bezumljem, ali nikada nisu opravdavali samoubojstvo – ni u miru ni u ratu. Oni su uvijek težili slavi u ovom životu" (cit.). Drugim riječima, njima je bilo važno napraviti herojsko djelo i preživjeti, pa npr. prilikom napada na Budjonnovsk 1995. godine nije bilo ni jednoga samoubojice – svi su računali da će se vratiti živi. Poginuli u tom napadu vrlo su brzo zaboravljeni, a preživjeli su postali idoli mladim naraštajima (Ogorec, 2006.).

¹³ Treba naglasiti kako se društvena struktura džamaata pojavila prvi put ne u Čečeniji, nego u susjednim republikama Dagestanu, Karačajevo-Čerkeziji i Kabardino-Balkiriji, iz kojih se proširila i na Čečeniju. Po mišljenju ruskih stručnjaka i poznavatelja situacije, upravo su na društvenoj strukturi džamaata Šamil Basajev, Hattab i druge pridošlice namjeravale izgraditi državni ustroj konfederacije republika Sjevernoga Kavkaza (Ogorec, 2006.).

¹⁴ "Iako nije izravno ugrožena, Hrvatska potpuno podupire napore i ciljeve Međunarodne antiterorističke koalicije, predvođene Sjedinjenim Američkim Državama. Hrvatska, u skladu s vlastitim mogućnostima, u koordiniranim naporima s međunarodnom zajednicom, pruža koaliciji aktivnu potporu. Riječ je o strateškom opredjeljenju za zajedničke vrijednosti, ciljeve i sredstva" (Strategija nacionalne sigurnosti RH, 2002.).

¹⁵ Vincentu Gouldingu se čini da je asimetrično ratovanje budućnost svih vojnih operacija zbog toga što ljudski faktor u nepredvidivim okolnostima uvijek nadvlada tehnološku superiornost koja daje suvremenim oružanim snagama prednost u konvencionalnim uvjetima uporabe vojnih formacija. Tako su, po njegovu mišljenju, najžešće lekcije američkim oružanim snagama i NATO-u u Iraku i Afganistanu dane prisvajanjem asimetričnih taktika pobunjenika u urbanim uvjetima.

¹⁶ Istraživanje je provela skupina studenata Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu 2006. godine na uzorku od 1051 ispitanika sa šesnaest fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Cilj istraživanja bio je utvrditi mišljenje studenata o ulasku Republike Hrvatske u NATO te o posljedicama (ne)ulaska. Vjerojatnost nastupanja pojedinog oblika ugroze ispitanici su ocjenjivali broičano od 1 do 5, s time da 1 znači najmanju mogućnost realizacije pojedine ugroze, a 5 najvišu ("Sigurnost Hrvatske i NATO u percepciji studenata Sveučilišta u Zagrebu", 2006.).

¹⁷ Istraživanje je provedeno u veljači i ožujku 2008. na reprezentativnom uzorku od 3420 ispitanika.

LITERATURA

- Barnett, R. (2003.), *Asymmetrical Warfare*, Washington: Brassey's Inc.
- Echevarria, A. (2005.), *Fourth-Generation War and Other Myths*, Carlisle, Pennsylvania: Strategic Studies Institute.
- Fedutinov, D. (2008.), The Rise and Fall of Georgia's UAV-s. *Moscow Defense Brief*, 2: 13-14.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 339-353

OGOREC, M.:
NOVI OBLICI UGROZA...

Goulding, V. (2001.), *Back to the Future with Asymmetric Warfare*, http://www.d-n-i.net/fcs/goulding_asymmetric.htm (29. 08. 2008.)

Grupa autora (2006.), *Sigurnost Hrvatske i NATO u percepciji studenata Sveučilišta u Zagrebu*, istraživački rad, <http://www.foss-fpzig.com/files/> (29. 08. 2008.)

Lambakis, S. (2005.), *Reconsidering Asymmetric Warfare*. *Joint Force Quarterly*, 36: 102-108.

Lind, W. (2004.), *Understanding Fourth Generation War*, <http://www.lewrockwell.com/lind/lind3b.html> (28. 08. 2008.)

Matika, D. i Ogorec, M. (2008.), *Pristupanje Republike Hrvatske NATO-u u percepciji nevladinih udruga*. *Društvena istraživanja*, 17 (1-2): 173-198.

Ogorec, M. (2006.), *Kavkaski razlom (II. dio)*. *Hrvatski vojnik*, br. 70 od 27. siječnja.

O'Neill, B. (2006.), *Insurgency and Terrorism: From Revolution to Apocalypse*, New Delhi: Manas.

Primorac, I. (1998.), *Državni terorizam*, <http://www.ffzg.hr/hsd/polemos/drugi/b.html> (29. 08. 2008.)

Silke, A. (2008.), *Holy Warriors*. *European Journal of Criminology*, 5 (1): 99-123.

Smerić, T., Mišetić, A. i Rihtar, S. (2008.), *Stavovi hrvatske javnosti spram Hrvatske vojske*, izvješće, Institut "Ivo Pilar", Zagreb.

Smith, P. (2002.), *Transnational Terrorism and the al Qaeda Model: Confronting New Realities*, <http://www.carlisle.army.mil/USAWC/parameters/02summer/smith.htm> (28. 08. 2008.)

Sprinzak, E. (2001.), *Razumni fanatici*, <http://www.bhdani.com/arhiva/223/t22313.shtml> (28. 08. 2008.)

Staten, C. (1998.), *Asymmetric Warfare, the Evolution and Devolution of Terrorism: The Coming Challenge for Emergency and National Security Forces*, <http://www.emergency.com/asymetric.htm> (07. 09. 2008.)

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (2002.), *Narodne novine* 32/2002.

Strategija obrane Republike Hrvatske (2002.), MORH, Zagreb.

Tatalović, S. (2008.), *Sigurnost na početku XXI. stoljeća*. U: S. Tatalović (ur.), *Energetska sigurnost i kritična infrastruktura*, Politička kultura, Zagreb.

Varivadin, M. (2003.), *Машина смерти, Власть*, br. 19 od 19. 5. 2003.

Vlašić, T. (2001.), *Globalna prijetnja samoubilačkog terorizma*. *Hrvatski vojnik*, br. 68, veljača 2001.

Vukasović, B. (2007.), *Utjecaj terorizma na međunarodnu (globalnu) sigurnost*. *Hrvatski vojnik*, br. 124 od 23. veljače.

Wilkinson, P. (2002.), *Terorizam protiv demokracije*, Zagreb: Golden Marketing.

Združena doktrina Oružanih snaga Republike Hrvatske (2006.), Glavni stožer OS RH, Zagreb.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 339-353

OGOREC, M.:
NOVI OBLICI UGROZA...

New Threats and National Security as Perceived by Croatian Citizens

Marinko OGOREC
Institute for Research and Development of Defence Systems
of the Ministry of Defence of the Republic of Croatia, Zagreb

New challenges and threats of an unconventional and untraditional nature have put forward the problem of the so-called "non-military security threat", i.e. military conflict which does not take place according to international conventions and rules due to which a new concept of "asymmetric warfare" has been adopted. A great number of European countries (including the Republic of Croatia) estimate that classical conventional attack on a country's territory in the current constellation of international relations is not likely, but on the other hand, the likelihood of unconventional forms of security threats occurring has greatly increased. In this context, a research has been conducted whose aim was to determine the attitudes of the public towards the perception of contemporary threats and their possible use to threaten the population of the Republic of Croatia. The results show that the perception of possible threats to national security in the majority of the population is connected primarily with social problems, while various modes of military and asymmetric threats are considered to be of lesser importance.

Key words: Croatian Army, asymmetric warfare, national security, Croatian society, security threats

Neue Formen von Bedrohung und die nationale Sicherheit in der Wahrnehmung der kroatischen Bürger

Marinko OGOREC
Institut des Verteidigungsministeriums der Republik Kroatien für
Erforschung und Entwicklung von Verteidigungssystemen, Zagreb

Verschiedene neue Anforderungen unserer Zeit sowie Bedrohungen nicht traditioneller und nicht konventioneller Natur haben das Problem der sog. „nicht militärischen Sicherheitsgefährdung“ in den Vordergrund rücken lassen; gemeint sind damit bewaffnete Konflikte, die von den internationalen Übereinkommen und Regeln abweichen, woraus der Begriff der „asymmetrischen Kriegführung“ abgeleitet wurde. Viele europäische Staaten (darunter auch die Republik Kroatien) schätzen die Gefahr eines konventionellen Übergriffs auf ihre Staatsterritorien innerhalb der derzeitigen Konstellation der internationalen

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 339-353

OGOREC, M.:
NOVI OBLICI UGROZA...

Beziehungen als wenig wahrscheinlich ein; ein hoher Wahrscheinlichkeitsgrad hingegen kommt der Sicherheitsgefährdung zu, die sich aus unkonventionellen Formen der Bedrohung ergibt. Vor diesem Hintergrund wurde eine Untersuchung durchgeführt, um zu ermitteln, in welcher Art und Weise zeitgenössische Gefahrenquellen und ihre Bedrohung für die Bevölkerung der Republik Kroatien in der Öffentlichkeit wahrgenommen werden. Dabei zeigt sich, dass bei einem Großteil der Bevölkerung die Wahrnehmung von der sozialen Problematik beeinflusst wird, während verschiedene Modalitäten militärischer Gefahr sowie der Gefahr einer „asymmetrischen Kriegführung“ zweitrangig sind.

Schlüsselbegriffe: Kroatische Streitkräfte, asymmetrische Kriegführung, nationale Sicherheit, kroatische Gesellschaft, Sicherheitsgefährdung